



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutiones Morales

In Quibus Vnivers[a]e Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

11 Quibus in rebus iustitia commutatiua versetur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

S. Thomas probauit, quantitas pœnæ respondet quantitati delicti. Argumento verò Caietani id solum conficitur in puniendis peccatis distribuitur Iustitiæ modum teneri, quia quantum quisque deliquerit, tantum torquetur. Dices, Non solum hic modus seruatur, sed habetur ratio personarum. Nam qui offendit Magistratum, Principem, aut Regem, grauius supplicium sustinet. Respondeo, hoc ideo esse, quia eò grauius delinquit aliquis, quò personam offendit potestate, & auctoritate digniorem.

Quintò queritur, An Iustitia distributua solum sit in his, qui curant, & administrant bona Reipublicæ communia? Respondeo, etiam esse in priuatis hominibus Iustitiam distributiuam, quia mercatores, & alij solent inter se contrahere societatem in certa aliqua negotiatione, arte, vel officio: qui societate finita, consueuerunt, communia lucra, commoda, & damna æquè diuidere inter se: ita ut quisque plus minusve lucrì percipiat, quatenus plus minusve contulit in societatem: at talis lucri partitio, Iustitiæ est distributua.

Sextò queritur, An Iustitia distributua, specie differat à commutatiua? S. Thomas 2. 2. q. 61. ar. 1. ait specie distingui, quia differunt materia, & re obiecta, officio, & fine, ut patet ex his, quæ diximus supra.

Buridanus autem lib. 5. Ethicor. q. 7. negat contra S. Thomam specie differre, sed solum ex accidenti, quia virtutes moris, inquit, specie non distinguit materiæ diuersitas: alioqui enim essent multe species Iustitiæ distributiuæ: multæ itidem species commutatiuæ Iustitiæ, quia varia, & diuersa sunt bona, quæ per distributiuam Iustitiam diuiduntur, ut officia publica, honores, dignitates, beneficia Ecclesiastica, & spolia, ac prædæ militares bello partæ, & distincta commercia, in quibus commutatiua Iustitia versatur. Item materiæ diuersæ sunt, pecunias restituere, & honorem, ac famam reddere, iniuriam, & damnum compensare, & refarcire. Quidquid velit Buridanus, verissima est S. Thomæ sententia: quia reuera materia in qua utraque Iustitia consistit, specie distinguitur: nam planè aliud est bona communia diuidere, & tantum his, vel illis dare, quanta sunt merita singulorum, aliud verò est decem soluere, quia totidem v. g. nūmis librum emisti. At verò ea, in quibus Iustitia distributua versatur, quamuis sint bona diuersa, in vnam tamen rationem & formam conueniunt, quatenus ad Iustitiam pertinent distributiuam: nec enim distributiuæ Iustitiæ ratio, & species variatur, quatenus in plures diuidas aurum, vel argentum, equos, vel boues. Pari etiam ratione non distinguitur Iustitiæ commutatiuæ ratio, & forma, si Titio soluas decem aureos, quia totidem librum ab eo emisti, vel domum conduxisti, vel quia totidem aureos Titius apud te deposuit, vel mutuos dedit.

Quibus in rebus Iustitia commutatiua versatur.

C A P. X I.

TESTE Aristotele lib. 5. Ethicor. cap. 2. Iustitia commutatiua consistit in tribuendo cuique quod suum est, nimirum in commerciis, siue commutationibus humanis. Commutationes verò humanas, in duas partes idem Philosophus diuisit in voluntarias, & inuoluntarias. Voluntariæ comprehendunt omnes contractus, vel quasi contractus, ut mutuum, commodatum, depositum, precarium, pignus, venditum, locatum, mandatum, societatem, permutationem, fideiussionem, donationem, tutelam, curam, & alia huiusmodi. Inuoluntariæ verò complectuntur delicta, vel quasi delicta, quibus alteri iniuria fit, vel damnum inferitur: quæ delicta, ait Aristoteles, occultè, aut palam, & manifestè committuntur; veluti homicidium, veneni subministratio, falsum testimonium, verberatio, percussio, viura, mutilatio, missio in vincula, aut in carcerem relegatio, & exilium, missio in feruitatem, detractio, conuiuium, contumelia, adulterium,

furtum, rapina, serui seductio, animalium abductio.

Dicuntur verò commutationes voluntariæ, quia in ipsis adest, tum ex parte dantis, tum ex parte accipientis voluntas: ut patet in contractibus, & quasi contractibus prædictis. Inuoluntariæ verò dicuntur, quia in ipsis non adest, vel eius qui dat, vel eius qui accipit voluntas: ut constat in delictis, vel quasi delictis superius memoratis.

Si obiecias, in viura, & in is qui dat, & is qui accipit, voluntariè facit. Respondeo, viuram esse inuoluntariam in eo qui mutuum accipit, quia is promittit viuras se soluturum necessitate contractus: nec enim id promitteret nisi necessitate premeretur. Idem iuris est de eo, qui pollicetur se aliquid daturum, facturum ve, ut liberetur ab eo, qui iniquè vexat, veluti si aliquid spondeat latroni sibi necem imitantis, vel Tyranno ipsum opprimenti, idem quoque dicendum, cum quis plures emit merces, quàm valeant, aut quum minoris vendit.

In prædictis porò commutationibus duæ personæ interueniunt, nimirum, dans, & accipiens: & in contractibus is qui dat aliquid, ex vno dat, recepturus idem, vel tantundem ex bonis accipientis: & is qui accipit, ideo accipit, ut reddat idem, vel tantundem ex suo. In delictis verò, vel quasi delictis is qui accipit, tamen, non accipiat, ut idem, vel tantundem reddat, lege tamen Iustitiæ cogitur reddere, ut æqualitas seruetur.

Primo queritur, An commutatiua Iustitia habeat sub se species? Ratio dubitandi est, quia vna Iustitia versatur in contractibus, alia in quasi contractibus: alia in delictis, alia in quasi delictis. Rursum commutationes ipsæ omnino specie differunt: nam alie sunt voluntariæ: & tum hæc, tum illæ inter se specie distinguntur, sunt enim varij diuersique contractus. Inuoluntaria itidem, quæ est Iustitiæ contraria, & aduersa, in multas species est distributa, cuiusmodi sunt, adulterium, homicidium, detractio, contumelia, furtum. Sed eadem est contrariorum disciplina, ergo si iniustitia habet species sibi subiectas, necesse est, ut totidem habeat Iustitia commutatiua. Respondeo cum S. Thomæ 2. 2. q. 63. ar. 3. Iustitiam commutatiuam in species non diuidi: quia quamuis commutationes specie distinguntur, circa eas tamen versatur Iustitia commutatiua sub vna tantum ratione, scilicet, ut ius suum cuique tribuat secundum æqualitatem rei acceptæ, ad rem datam. v. g. Accepisti mutuos decem aureos, debes reddere totidem, & ad eam rationem, & æqualitatem nihil refert, si debeas decem aureos ex eo, quod totidem mutuos acceperis, vel depositos, vel furto sustuleris. Nihil itidem interest si decem eripueris, vel subripueris, vel acceperis sponte domino dante. Nec obstat, si delicta contra Iustitiam commissa specie differant, vel contractus, aut quasi contractus quibus rem accepisti: quia in moribus, vni virtuti plura vitia aduersantur, propterea quod virtus ad opus suum exequendum multa requirit, ac postulat: vnde fit ut multa vitia vni virtuti opponantur. Sit exemplum, vni Iustitiæ aduersantur homicidium, adulterium, detractio, furtum, quia per adulterium fit iniuria vxori alienæ: homicidio, vita eripitur alteri, detractio, famâ, furto, res aliena. Et tamen Iustitia vna est, quæ præcipit, ut cuique reddatur, quod suum est.

Secundò queritur, Quo modo differat id medium, quod est Iustitiæ distributiuæ, ab eo, in quo Iustitia commutatiua consistit? Respondeo cum Aristotele lib. 5. Ethicor. medium in distributua Iustitia, accipi secundum proportionem geometricam; in commutatiua verò secundum proportionem arithmeticam. Sciendum est, triplicem esse distributionem bonorum: Quædam enim distribuuntur in aliquos, pro varia meritorum cuiusque ratione: veluti, cum bona communia Reipublice diuiduntur in ciues, qui pro Patria laborarunt. Spolia bello parta distribuuntur in milites, & singulis dantur plura paucioræ, prout plus minusve pugnauerit quisque: sic etiam mercatores lucra communia in societate acquisita inter se partiuntur, prout quisque laborauerit, vel aliquid in commune contulerit. Alia bona distribuuntur non in quoslibet homines, sed di-

guos.

gnos, ut Ecclesiastica beneficia, publica officia, vel dignitatum gradus: Alia vero distribuuntur non quidem lege Iustitiae, sed studio liberalitatis, ut cum sua bona quisque est pluribus liberaliter communicat.

Prætermittis in præfenti bonis secundi, vel terij generis, is qui bona primi generis distribuit, iniustitiam tribus modis aliquando committit. Primò, si sumat, vel retineat sibi aliquid, quod in alios disperire debet. Secundò, si totum quidem distribuit, non tamen in eos, in quos debet. Tertio, si uni plus dederit, quam mereretur. Nam sicut se habeat inter se se illi, in quos sunt bona diuidenda in meritum ratione, sic se habere debent bona, quæ distribuuntur in eos, in quantitate pretij, & æstimatione. Pingamus v. g. bona esse diuidenda inter Titium, & Caium, & ita, ut Terij merita vincant meritum Caij in dupla proportione: tunc ratio Iustitiæ distributiæ postulat, ut Titius accipiat in duplo bona plura, quam Caius. Quare si diuidenda sit summa sex aureorum, oportet, ut Titio denatur quatuor, Caio tantum duo: quia quemadmodum se habet meritum Titij ad meritum Caij, sic se habent quatuor ad duo. Ergo sicut se habent quatuor ad Titium, ita duo ad Caium. Atque hæc est geometrica proportio, quæ quatuor extrema habet, nimirum Titij, & Caij merita, & aureos Titio, & Caio datos. Et sicut Titij meritum est, duplo maius merito Caij; sic Titius accipit summam aureorum duplo maiorem ea, quam recipiat Caius. In commutativa autem Iustitia meritiu solum attenditur secundum proportionem arithmeticam rei ad rem: ut si accepisti centum, debes totidem solvere.

Ex his manifestum est, in distributiva Iustitia semper merita personarum spectari, & pendi debere: In commutativa vero non item, quia solum eiusmodi Iustitia requirit, ut tantum in pondere, numero, & mensura reddatur, quantum est acceptum: vel tanta pecunia quisque puniatur, vel tanta mercede, aut præmio afficiatur, quantum deliquit, laboravit, vel meruit.

Tertio quaeritur, Quæ virtutes Iustitiæ annexantur? Respondeo, eas virtutes illi annexæ, quæ referuntur ad alterum, quales sunt hæc, quæ sequuntur: Religio in Deum, Pietas in parentes, vel patriam, Observantia in homines ætate, sanctitate, sapientia, potestate, dignitate, vel auctoritate præstantes, obedientia in eos qui imperant, gratia in eos, qui sunt bene meriti de nobis: fides in promissis præstantibus, & stando contentus, & pactis: veritas in dictis, ut id dicimus, quod animo tenemus, & mente: comitas siue humanitas in recipiendis, & bene tractandis hominibus. Liberalitas in demandis, impendendo gratis pecunias: Magnificentia, in faciendo sumptus: Beneficentia, in bene aliis faciendo, videlicet, consilium dando, monendo, consolando, diligendo, docendo. Misericordia, in subleuando miserias proximorum, ne famem, sitim, nuditatem, inopiam, patiantur. Vindicatio, in vilesendo iniurias legitimo rationis ordine seruato, ut iniuri puniantur, & reprimantur à malis. Omnes prædictæ virtutes dicuntur annexæ Iustitiæ, non quod specie sint subiectæ, sed quod habeant aliquid cum Iustitia commune, videlicet quod sint ad alterum: sed deficient ab ea propria ratione Iustitiæ, nam Iustitia tribuit alteri quod suum est: at huiusmodi virtutes tribuunt alteri, non quidem ius, vel bonum, quod sit ipsius, sed quod est nostrum.

Ex quo efficitur, ut si alteri non detur, quod illi Iustitiæ lege debetur, sit peccatus restituendum, & damnium illi contra Iustitiam illatum, sit restituendum. At vero cum quis contra misericordiam, vel liberalitatem, vel pietatem, vel obedientiam deliquerit, peccat ille quidem,

sed restituere minime cogatur: quia solum denegat alteri, non quod eius est, sed suum bonum proprium.

De Acquirendo, vel Amittendo rerum Dominio: sed primum quid sit Dominium.

CAP. XII.

UT omnia quæ ad Iustitiam spectant, exactè tractentur, opera pretium est primum de rerum diuisione & acquirendo earum dominio differere. Et quoniam Libro XII. Digestorum. Primum agitur de acquirendo rerum dominio, & postea de acquirenda, vel amittenda possessione, quia etiæ naturæ ordine prior est possessio dominio; at ordine disciplinæ prior est tractatio de Dominio rerum, quam disputatio de possessione, utpote quæ est notior: ideo primo loco erit de Dominio rerum nobis differendum. Porro, ut ait Vlpianus in l. vltim. ff. de legibus, Totum ius consilium, aut in acquirendo, aut in conferuando, aut in minuendo: Aut enim hoc agitur quemadmodum quid cuiusque fiat: Aut quemadmodum quis rem suam, vel ius suum conferuet, aut quomodo alienet, aut amittat. Ideo de Dominio rerum agendum est, quomodo acquiratur, quomodo conferuetur, quomodo amittatur.

Primo quaeritur, Quid sit Dominium rei? Respondeo, Dominium, ut colligitur ex Bartolo. l. Si quis vi. §. Differentia. ff. de Acquir. posses. esse ius de re corporali perfecte disponendi, nisi lex obstat, vel conuentio prohibeat. (est ius) videlicet legitima facultas: sicut possessio est etiam ius, & hereditas, item usufructus, actio, via, seruitus. Iura sunt, non dominia. Item ius in res corporales, & incorporales cadit, at dominium solum in res corporales. Ius idem, vel est in re, vel ad rem: at Dominium non diuiditur in Dominium in re, & Dominium ad rem. Unde nomen (Ius) ponitur loco generis: nam latius patet, quam Dominium.

(De re corporali) quia rerum incorporalium nullum est proprium dominium. l. Res est dicimus. ff. De verborum significat. ut seruitutum, possessionis, usufructus, habitationis, actionis. Improprie tamen dominium etiam dicitur rerum incorporalium, ut accipitur à Iuliano in l. Qui usufructum. ff. Si usufructus petatur. Et Vlpianus in l. Semper. ff. Quod vi, aut clam. §. In hoc interdico, usufructus, & seruitutum dicit esse Dominium. Hinc est, ut si Actor in libello dixerit se alicuius fundi Dominium habere, & de usufructu tantum probauerit, obtineat talem à Alexandro in l. Natura liberi nihil commune. ff. De Acquir. posses. quia interpretamur eum de Dominio usufructus locutum fuisse. Improprie enim verba accipiuntur ad libellum sustinendum.

(Perfectè disponendi) ut distinguitur Dominium à Possessione, & à quouis alio iure. Possessio enim est ius in se habendi rei: usufructus ius vtendi, & fruendi re. At Dominium, est ius, quo potest de re sua quisque statuerè quod voluerit. l. In re mandata. C. Mandati, unde Dominus potest rem suam donare, deponere, locare, permutare, vendere, alienare, & consumere ut ipse voluerit.

(Nisi lex obstat) quia lex aliquando impedit, ne Dominus re sua vtatur suo arbitratu, ut pupillus sine auctoritate Tutoris, vel decreto Iudicis alienare prohibetur propter imbecillitatem, & ingenium fragile, cum sit prudentiæ expertus. l. Quibus alienare licet, vel non. §. Nunc admodum nendi, (vel nisi conuentio prohibeat) quia debitor quantum sit Dominus pignoris, illud tamen alienare non potest, quia ita cum creditore pactionem fecit. l. Iustus. Quibus alienare licet. §. Contra.

Secundò quaeritur, Quomplex sit rerum dominium? Respondeo, duplex, Directum, & vtile. Est quidam male in ea sententia omnino velini rejiciendam esse Dominij vtilis appellationem: quorum opinionem statim conturbabo. Directum Dominium est sine fructu, cum spe tantum consolidationis; quale est, quod habet Dominus rei in emphyteusim, vel feudum date. Vtile vero dicitur, quod est cum usufructu, quale Dominium habet, cui rem